

HRVATSKI ISELJENIČKI ZBORNIK 2014.

Hrvatska matica iseljenika
Zagreb, 2013.

Nakladnik / Publisher / Editorial

Hrvatska matica iseljenika / Croatian Heritage Foundation / Fundación para la Emigración Croata

Zagreb, Trg Stjepana Radića 3

E-mail: hmi-info@matiss.hr

www.matiss.hr

Za nakladnika / For the publisher / Por la editorial

Marin Knezović

Urednica / Editor / Editora en jefe

Vesna Kukavica

Uredništvo / Editorial Board / Consejo Editorial

Marija Hećimović, Marin Knezović, Vesna Kukavica

Prevoditelji / Translators / Traductores

Neven Ferencić - za engleski / for English / croata - inglés

Darko Mažuranić - za španjolski / for Spanish / para español

Lektori / Language Editors / Correctores de estilo

Ivana Ujević - za hrvatski / for Croatian / croata

Nebojša Mudri - za engleski / for English / inglés

Olja Ljubišić - za španjolski / for Spanish / para español

Tajnica / Secretary / Secretaria

Snježana Đuričković

Fotografije / Photographs / Fotografias

Arhiva HMI, FAH, Ratko Mavar, Snježana Radoš

Design

Luka Gusić

DTP

Denona

Tiskara / Printing house / Imprenta

Denona

Naklada / Print run / Edición

1000

www.matiss.hr/zbornik

HRVATI U POLJSKOJ

Poljska je oduvijek privlačila istaknute hrvatske političare, znanstvenike i umjetnike, uključujući i izvrsne studente raznih profila – osobito nakon ulaska RH u EU. Hrvate nalazimo na značajnim položajima još na poljskim kraljevskim dvorovima u Krakovu i Varšavi. Danas hrvatska zajednica u Poljskoj broji oko tristo pripadnika. Uz Veleposlanstvo RH i četiri počasna konzulata u Poljskoj djeluje Poljsko-hrvatsko društvo i Hrvatska nastava. Predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović, u okviru radnoga posjeta Republici Poljskoj, posjetio je 23. studenoga Hrvatsku nastavu u Varšavi. Predsjednika Josipovića i njegovu suprugu Tatjanu u Veleposlanstvu RH u Poljskoj, uz veleposlanicu Andreu Bekić, s velikim uzbuđenjem dočekali su učenici Hrvatske nastave.

Poljska i Hrvatska dijele isti srednjoeuropski kulturni i politički prostor. Zbog toga nije teško naći sličnosti u njihovim povijestima: obje su se nazivale *predziđem kršćanstva*, duže vrijeme njima su vladale iste kraljevske dinastije, dijelovi Poljske i Hrvatska bili su u istoj državi, za obje je kraj Drugog svjetskog rata označio vladavinu komunizma, početak devedesetih demokratske promijene, a novo tisućljeće povratak Europi ulaskom u Europsku uniju. Hrvate i Poljake povezuje i pripadnost slavenskoj skupini naroda i rimokatolička vjeroispovijest, zbog čega se često o njima govorilo kao o *dva bratska naroda*.

Preskočit ćemo teoriju o slavenskom podrijetlu Hrvata, prema kojoj je dio Bijelih Hrvata ostao u svojoj pradomovini (koja se dijelom nalazi oko grada Krakova), te legendu prema kojoj Poljaci (potomci Leha) potječu iz okolice Krapine. Rad ćemo početi petoricom najvažnijih uglednika iz Hrvatske, koji su boravili na dvorovima poljskih kraljeva ili djelovali u poljskim prijestolnicama: šibenskim biskupom, diplomatom i trogirskim arhiđakonom Ivanom Štafilićem, humanistom Andrijom Dudićem, liječnikom i trebinjsko-mrkanskim biskupom Tomom Budislavićem, ispovjednikom Josipom Gallom i znanstvenikom i diplomatom Ruđerom Boškovićem.

Na dvoru poljskog kralja Sigismunda I. u Krakovu početkom 16. stoljeća nalazimo Ivana Štafilića (Stafilea). Štafilić je na tom dvoru dugo godina bio papinski poslanik, a za njegove mu je zasluge kralj 1512. dodijelio poljsko plemstvo.

Na istom je dvoru, tada u poljskog kralja Sigismunda II. boravio jedan od najvažnijih humanista svojeg vremena Andrija Dudić. Dudić je ondje od 1566. godine djelovao kao poslanik cara Maksimilijana II. Trinaest godina poslije stalno se naselio u poljski grad Wrocław, gdje je i umro.

U drugoj polovici 16. stoljeća u Krakovu je jedno vrijeme proveo Dubrovčanin Toma Budislavić. Tamošnji ga je biskup Piotr Myszkowski imenovao osobnim liječnikom i kanonikom Krakovske

biskupije, a još veću čast ukazao mu je poljski kralj Stjepan Bathory, koji mu je dodijelio titulu poljskog plemića i naslov kraljevskog liječnika.

Na poljskom dvoru 1733. boravio je Josip Gall, i to na istaknutom položaju osobnog ispovjednika poljskog kralja Augusta III.

Posljednji od istaknute petorke jest isusovac Ruđer Bošković. U Varšavi je 1763. upoznao budućega poljskog kralja Stanisława Augusta Poniatowskog, koji ga je pratio na njegovim astronomskim putovanjima. Bošković je upoznao i Stanisławowa brata Kazimierza, poslije poljskog primasa.

Uz spomenute, poljske kraljeve u Krakovu posjetili su i banovi Matko Talovac i Petar Berislavić.

Pola tisućljeća akademskih veza s krakovskim sveučilištem

Još od kraja 15. stoljeća, krakovsko je sveučilište privlačilo studente iz Hrvatske. Ondje ih je samo potkraj 15. i početkom 16. stoljeća studiralo stotinjak. Iz ta dva stoljeća spomenut ćemo humanista Vinka Pribojevića, pisca i kardinala Antuna Vrančića te kardinala i bana Jurja II. Draškovića.

Zanimanje za Jagielonsko sveučilište među Hrvatima ponovno se javilo potkraj 19. stoljeća. Od studenata koji su u idućem stoljeću stjecali znanje u Krakovu istaknut ćemo Julija Benešića, Ivu Andrića, Stjepana Musulina, Stjepana Ivšića, Branka Drechslera (Vodnika), Josipa Hamma i Vilima Frančića. Frančić je poslije postao profesor toga sveučilišta i, uz Julija Benešića, obilježio je hrvatsko-poljske veze 20. stoljeća. Održavao je tečajeve hrvatskog jezika za srednjoškolce, organizirao izlete poljskih studenata u Hrvatsku, popularizirao je Hrvatsku u poljskom te Poljsku u hrvatskom tisku.

Hrvati su tijekom 20. stoljeća studirali i na drugim poljskim sveučilištima, u Wrocławu, Wadowicama i Lavovu. U Lavovu su bili Antun Vilko Dorotić i već spomenuti Josip Hamm, a dvadesetih godina na tom je sveučilištu lektorat vodio Franjo Crnek.

Uz sveučilištarce, Krakov je privlačio i hrvatske vojskovođe, političare, književnike i znanstvenike.

Od vojskovođa u tom su gradu služili Đuro Jelačić, podmaršal Đano Čanić i feldmaršal Anton Lipošćak. Čanić je bio pročelnik Glavnog stožera pješačke divizije u Krakovu, a Lipošćak vojni guverner Poljske. Feldmaršal Lipošćak bio je zadnja osoba na tom položaju, prije povratka poljske neovisnosti (1918.). Govoreći o hrvatskim vojskovođama, treba podsjetiti da je u poljskom gradu Łańcutu gotovo osam godina služio Josip Jelačić.

Vratimo se Krakovu. Koliko je taj grad privlačio istaknute hrvatske kulturne, političke i znanstvene djelatnike može se vidjeti već iz letimičnog pogleda imena osoba koje su ga posjetile: Stjepan Radić, August Harambašić, Ksaver Šandor Gjalski, Zdenka Marković, a u tom je gradu

dio djetinjstva proveo i Andrija Maurović. Strahote Drugog svjetskog rata koje su pogodile Krakov, za svojega je boravka ondje naslikao Ivan Topolčić.

Hrvati u Varšavi

Uz Krakov, zanimanje Hrvata pobuđivala je Varšava. U njoj su kraće ili dulje vrijeme boravili Ljudevit Gaj, Milan Begović, Miroslav Krleža i Julije Benešić.

Miroslav Krleža dvostruka je poveznica između Hrvatske i Poljske. Osim što je 1932. godine posjetio Varšavu, pisao je i o žestokim borbama u Galiciji tijekom Prvog svjetskog rata. U tim su sukobima sudjelovali brojni Hrvati, pri čemu su mnogi poginuli na tom, djelom poljskom području.

Uz prije spomenutog Vilima Frančića, druga najvažnija osoba hrvatsko-poljskih veza 20. stoljeća bio je Julije Benešić. Osam je godina djelovao u Varšavi kao kulturno-prosvjetni jugoslavenski izaslanik (1930. – 1938.). Benešić se, uz ostalo, ondje istaknuo pokretanjem i uređivanjem knjižnice, u kojoj su na poljskom jeziku objavljena i djela velikana hrvatske književnosti (I. Mažuranića, I. Gundulića, I. Vojnovića, I. Andrića).

Nakon plodnih hrvatsko-poljskih veza u međuraću, slijedilo je mračno razdoblje Drugog svjetskog rata. Rani vrtlog pojedince iz Hrvatske odveo je u nacistički koncentracijski logor Auschwitz, gdje su mnogi ubijeni.

U ratu su se na poljskoj i poslije savezničkoj strani istaknula dvojica hrvatskih potomaka: pilot Miroslav Ferić i general Stanisław Maček. Ferić se istaknuo u bitci za Veliku Britaniju, a Maček svojim zapovjedništvom poljske oklopne divizije.

Pišući o Drugom svjetskom ratu mora se spomenuti i hrvatski iseljenik liječnik Eduard Miloslavčić, sudionik međunarodnoga liječničkog povjerenstva, koje je istraživalo sovjetski zločin nad Poljacima u Katynskoj šumi.

Hrvati u Poljskoj danas

Tek nakon Domovinskog rata vidljiva je pojačana emigracija Hrvata u Poljsku.

Prema podacima poljskoga Glavnog ureda za statistiku, godine 2011. u Poljskoj su živjele 232 osobe hrvatskog državljanstva, od čega čak 199 muškaraca. Veleposlanstvo RH u Varšavi procjenjuje da je u Poljskoj tristotinjak Hrvata.

Hrvatska zajednica u toj zemlji najbrojnija je i najbolje organizirana u Varšavi. Tamo se priprema službena registracija Zajednice Hrvata u Poljskoj. Na čelu te inicijative su Jurica Zorman i Valentin Nikolić, koji uređuju i internetsku stranicu Zajednice chorwat.org.pl. Hrvatski iseljenici okupljaju se u varšavskim restoranima, čiji su vlasnici Hrvati, a o njihovoj duhovnoj skrbi brine se svećenik Mihovil Filipović. Filipović djeluje u Częstochowi, a mise na hrvatskom služi i u Varšavi.

Predsjednik Ivo Josipović sa suprugom Tatjanom i veleposlanicom RH u Poljskoj Andreom Bekić posjetili su učiteljicu Timeu Šakan-Škrilin i učenike Hrvatske nastave u Varšavi (2013.).

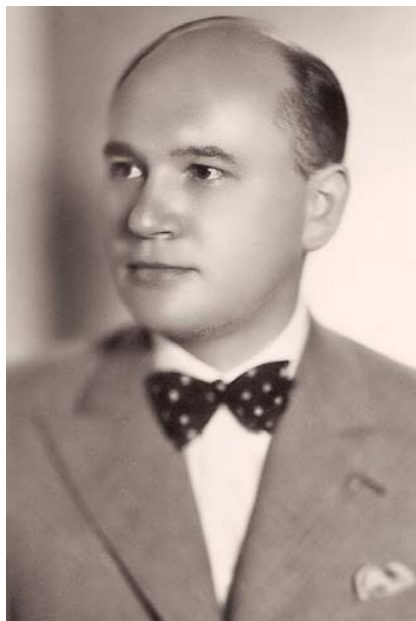
U Poljskoj, uz Veleposlanstvo RH, djeluju četiri počasna konzulata: u Krakovu, Poznańu, Białystoku i Bydgoszczu, a u Varšavi i Krakovu Poljsko-hrvatsko društvo. U prostorijama Veleposlanstva u Varšavi od školske godine 2012./2013. održava se nastava na hrvatskom jeziku, koju vodi Timea Šakan-Škrilin. Kao zanimljivost navest ćemo da u Poljskoj djeluje udruga ljubitelja Hrvatske Cromanijaci. Riječ je o Poljacima koji Hrvatsku osjećaju svojom drugom domovinom.

Predsjednik Republike Hrvatske Ivo Josipović, u okviru radnog posjeta Republici Poljskoj, posjetio je 23. studenog 2013. Hrvatsku nastavu u Varšavi. Predsjednika Josipovića i njegovu suprugu Tatjanu u Veleposlanstvu RH u Poljskoj, uz veleposlanicu Andreu Bekić, s velikim uzbuđenjem dočekali su učenici Hrvatske nastave.

Sportske veze

Važnu skupinu Hrvata u Poljskoj čine sportaši. Izvrstan primjer je rukometni klub VIVE Targi Kielce. U njemu igraju Ivan Čupić, Venio Lozert, Manuel Štrlek, Željko Musa i Denis Buntić, a karijeru je ondje završio Mirza Džomba. Iz košarkaškog svijeta istaknut ćemo današnjega

Istaknuti sveučilišni profesor u Krakovu Vilim Fračić (Daruvar, 1896. - Krakov, 1978.), koji je uz J. Benešića, obilježio hrvatsko-poljske veze 20. stoljeća.

hrvatskoga košarkaškog izbornika Jasmina Repešu, koji je trenirao poljski klub Śląsk Wrocław, iz odbojkaškog hrvatske reprezentativke Anu Grbac i Mateu Ikić, a iz nogometnog Ivana Turinu i Ivicu Vrdoljaka. Posljednji je ostavio najvažniji trag u Poljskoj: od 2010. do 2012. bio je kapetan Legie Varšava, za koju i dalje igra.

Zaključak

Poljska je oduvijek privlačila istaknute hrvatske političare, znanstvenike i književnike. Hrvate nalazimo na važnim položajima na poljskim kraljevskim dvorovima u Krakovu i Varšavi. Sveučilište u Krakovu bilo je mjesto odlaska hrvatskih studenata još od kraja petnaestog stoljeća. U Poljskoj su služili hrvatski vojni zapovjednici, primjerice ban Josip Jelačić. Od osoba koje su djelovale u Krakovu najvažniji je slavist Vilim Frančić, a od onih u Varšavi jezikoslovac Julije Benešić. Tijekom Drugog svjetskog rata pojedine Hrvate ratni je vihor odveo u nacistički logor Auschwitz. U tom su se ratu na poljskoj i savezničkoj strani istaknuli pilot Miroslav Ferić i general Stanisław Maček, obojica hrvatskog podrijetla. Danas hrvatska zajednica u Poljskoj ima oko tristo pripadnika. U pripremi je registracija *Hrvatske zajednice u Varšavi*, koju vode Jurica Zorman i Valentin Nikolić. Od institucija i organizacija u toj zemlji djeluju Veleposlanstvo RH, četiri počasna konzulata, hrvatska škola i Poljsko-hrvatsko društvo. Duhovnu skrb o Hrvatima vodi svećenik Mihovil Filipović. Iz hrvatske zajednice u Poljskoj danas su hrvatskoj i poljskoj javnosti najpoznatiji hrvatski sportaši. Nedavnim ulaskom Hrvatske u Europsku uniju, za očekivati je osnaživanje veza hrvatske zajednice u Poljskoj s matičnom državom, što će pridonijeti daljnjem jačanju aktivnosti te male hrvatske zajednice i boljoj promidžbi Hrvatske u Poljskoj.

SUMMARY

CROATIANS IN POLAND

Poland has always attracted leading Croatian politicians, scientists and writers. We find Croats at prominent posts in Polish royal courts in Cracow and Warsaw. Croats have studied at the University of Cracow since as far back as the late fifteenth century. Croatian military commanders such as Josip Jelačić, who went on to become the Croatian *Ban*, served in Poland. The most prominent of the Croats to have worked in Cracow was slavist Vilim Frančić, and among those in Warsaw the linguist Julije Benešić. In World War II some Croats found themselves interred in the Nazi concentration camp at Auschwitz. Leading figures on the Polish and Allied side in the war were pilot Miroslav Ferić and general Stanisław Maček, both of Croatian origin.

The present day Croatian community in Poland numbers some three hundred people. Preparations are underway to register the Croatian Community in Warsaw as an association, an effort led by Jurica Zorman and Valentin Nikolić. Croatian institutions and organisations active in the country include the Croatian Embassy, four honorary consulates, a Croatian school and the Polish-Croatian.

Spiritual guidance to the local Croatian community is provided by the priest Mihovil Filipović.

Among the Polish and Croats, athletes are the best-known members of the Croatian minority in Poland. With Croatian accession to the European Union we can expect the strengthening of ties between the Croatian community in Poland and the country of origin.

RESÚMEN

CROATAS EN POLONIA

Polonia atraía desde siempre a destacados políticos, científicos y literatos croatas. Tal es así, que numerosos croatas han ocupado cargos importantes en los Palacios Reales polacos de Cracovia y Varsovia. Muchos estudiantes croatas han pasado por las aulas de la Universidad de Cracovia todavía desde fines del siglo XV. En Polonia hicieron su servicio algunos comandantes militares croatas, entre ellos el futuro Ban de Croacia, Josip Jelačić. De los croatas que han actuado en Cracovia, el más destacado fue el eslavista Vilim Frančić, mientras que de los que trabajaron en Varsovia, el más conocido fue el lingüista Julije Benešić.

Durante la Segunda Guerra Mundial, la vorágine de la guerra arrastró a algunos croatas al campo de concentración nazi de Auschwitz. En dicha guerra se destacaron, tanto del lado polaco como del aliado, el piloto Miroslav Ferić y el general Stanislaw Maček, ambos de raíces croatas. Hoy por hoy, la comunidad croata de Polonia cuenta con aproximadamente trescientos miembros. Actualmente se encuentra en trámite el registro de la comunidad croata en Varsovia, que se encuentra liderada por Jurica Zorman y Valentin Nikolić. Entre las instituciones y organizaciones que actúan en ese país, se destacan la Embajada de la República de Croacia, cuatro Consulados Honorarios, una Escuela Croata y la Sociedad Polaco-Croata.

La asistencia religiosa y espiritual para la comunidad croata está a cargo del sacerdote Mihovil Filipović.

Para la opinión pública croata y polaca, los miembros más conocidos de la minoría croata en Polonia son los deportistas croatas. Ahora que Croacia ingresó en la Unión Europea, se pronostica un fortalecimiento de los lazos entre los croatas de Polonia y la madre Patria.